

UZASADNIENIE

Projekt rozporządzenia stanowi wykonanie upoważnienia zawartego w art. 22 ust. 2 pkt 2 lit. a i b ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2004 r. Nr 256, poz. 2572 z późn. zm.). Na podstawie tego przepisu minister właściwy do spraw oświaty i wychowania zobowiązany jest do wydania rozporządzenia określającego podstawy programowe wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.

Zmianie – w stosunku do obecnie obowiązujących przepisów rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 51, poz. 458, z późn. zm.) – ulegają:

- 1) podstawa programowa wychowania przedszkolnego (załącznik nr 1 do obowiązującego rozporządzenia);
- 2) podstawa programowa kształcenia ogólnego dla:
  - a) szkół podstawowych i gimnazjów (załącznik nr 2 do obowiązującego rozporządzenia),
  - b) szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu maturalnego (załącznik nr 4 do obowiązującego rozporządzenia);
  - c) zasadniczych szkół zawodowych (załącznik nr 5 do obowiązującego rozporządzenia).

Nie ulega natomiast zmianie podstawa programowa kształcenia ogólnego dla:

- 1) uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym w szkołach podstawowych i gimnazjach (załącznik nr 3 do obowiązującego rozporządzenia);
- 2) szkół policealnych (załącznik nr 7 do obowiązującego rozporządzenia);
- 3) szkół specjalnych przysposabiających do pracy dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi (załącznik nr 8 do obowiązującego rozporządzenia).

W projekcie nie określa się już podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkół ponadpodstawowych (załącznik nr 6 do obowiązującego rozporządzenia), bowiem od roku szkolnego 2009/2010 szkoły te nie będą już funkcjonowały.

Podstawa programowa określa cele i treści nauczania, umiejętności uczniów oraz zadania wychowawcze szkoły, które są uwzględniane odpowiednio w programach wychowania przedszkolnego oraz w programach nauczania. Regulacja treści kształcenia w języku efektów kształcenia, poprzez określenie wymagań na koniec każdego etapu edukacyjnego, ma na celu precyzyjne określenie tego, czego szkoła zobowiązana jest nauczyć przeciętnego ucznia. Przywiązanie szczególnej wagi do efektów kształcenia, dokonujące się aktualnie w systemach edukacji krajów Europy, będzie szło w parze ze zwiększeniem autonomii szkoły w zakresie kształtowania procesu kształcenia. Pozwoli to szkole na taki dobór metod nauczania, który – w kontekście uwarunkowań jej pracy – w sposób optymalny zapewni osiągnięcie opisanych w podstawie efektów kształcenia. Precyzyjny opis wymagań na koniec każdego etapu kształcenia zapewni także spójność procesu nauczania w obrębie całego systemu szkolnictwa.

Sformułowanie podstawy programowej kształcenia ogólnego w języku wymagań (główne kierunki oraz cele kształcenia w danej dziedzinie sformułowane są w języku wymagań ogólnych, zaś treści nauczania oraz oczekiwane umiejętności sformułowane są w języku wymagań szczegółowych) stanowi także pierwszy krok do wypełnienia zaleceń Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 kwietnia 2008 r. w sprawie ustanowienia europejskich ram kwalifikacji dla uczenia się przez całe życie (Dz. Urz. UE C z 6.05.2008 r., str. 1).

Oprócz korzyści płynących z precyzyjnego określenia wiadomości i umiejętności, które uczeń zdobywa na każdym etapie kształcenia, celem projektu rozporządzenia jest także poprawa jakości edukacji, osiągnięcie spójnego programowo procesu kształcenia, dostosowanego do możliwości i indywidualnych potrzeb uczniów oraz uwzględniającego zwiększone aspiracje edukacyjne uczniów i młodzieży.

We współczesnych badaniach edukacyjnych identyfikowane są trzy podstawowe obszary kształcenia: umiejętność czytania ze zrozumieniem, umiejętności matematyczne oraz umiejętność rozumowania właściwego dla nauk przyrodniczych, które łącznie stanowią o przygotowaniu ucznia do dalszej drogi zawodowej i edukacyjnej, niezależnie od jej szczegółowego profilu. Tylko w obszarze czytania ze zrozumieniem wyniki polskich uczniów w tych badaniach są zadowalające; w pozostałych dwóch wyniki polskich uczniów wypadają poniżej przeciętnego wyniku dla krajów wysokorozwiniętych, zrzeszonych w OECD. Z tych badań wynika, że największą słabością kształcenia ogólnego w polskim systemie oświaty jest niedostateczne rozwijanie umiejętności samodzielnego myślenia uczniów. Tymczasem szeroko rozumiana umiejętność rozumowania jest dziś potrzebna każdemu dla sprawnego poruszania się w świecie natłoku informacji oraz rozumienia otaczającego świata. Szkoła powinna rozwijać u uczniów umiejętność rozumowania, zaś podstawa programowa kształcenia ogólnego powinna koncentrować uwagę nauczycieli na realizacji tego zadania.

Wprowadzenie w 1999 r. gimnazjów przedłużyło powszechne kształcenie ogólne o rok. Zamiast dawnej ośmioklasowej szkoły podstawowej, każdy uczeń w nowej szkole podstawowej i gimnazjum łącznie otrzymał dziewięć lat powszechnego kształcenia ogólnego, zakończonego egzaminem zewnętrznym. Zmiana ta przyniosła pozytywne rezultaty, znacznie ograniczając odsetek uczniów wypadających najslabiej w porównawczych badaniach międzynarodowych i przyczyniła się do wyrównywania szans edukacyjnych jednocześnie poprawiając średni wynik całej populacji polskich uczniów. Jednakże, założenia przyjętego w aktualnie obowiązującej podstawie programowej, że w trakcie nauki w gimnazjum pomieści się cały cykl kształcenia ogólnego nie udaje się efektywnie zrealizować.

Ponadto, wprowadzenie obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego w 2004 r. wydłużyło wprawdzie edukację o rok, ale program kształcenia przedszkolnego nie został w sposób zadawalający powiązany z programem kształcenia wczesnoszkolnego: z jednej strony w „zerówce” dziecko spędza zbyt wiele czasu na zajęciach typowo szkolnych; z drugiej – nauczanie początkowe dzieci zaledwie o kilka miesięcy starszych stanowi dla wielu z nich zbyt wysoko ustawioną przeszkodę.

Proponowana podstawa programowa wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego uwzględnia aspiracje przeważającej (znacznie większej niż podczas tworzenia obecnej podstawy) części uczniów do zdobycia przynajmniej wykształcenia średniego oraz konieczność pogłębionego kształcenia każdego absolwenta szkoły kończącej się egzaminem maturalnym w zakresie wybranych przedmiotów w celu zdobycia przez każdego ucznia głębokiej wiedzy w zakresie jego zainteresowań i uzdolnień, co w efekcie zapewni mu także lepsze przygotowanie do podjęcia studiów wyższych.

Proponowane zmiany zapewnią konsekwentną ciągłość programową od chwili pierwszego kontaktu dziecka ze szkołą aż do uzyskania końcowego świadectwa. Powiązanie programowe gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej umożliwi przede wszystkim spokojną, pełną realizację podstawowego zakresu wykształcenia ogólnego.

Celem zmian jest również zwiększenie możliwości indywidualizacji nauki poprzez pewne zróżnicowanie programu w zależności od zainteresowań uczniów oraz lepsze przygotowanie uczniów do podjęcia nauki w szkołach wyższych i aktywności na rynku pracy.

Przy opracowywaniu projektu podstawy programowej uwzględniono polityki horyzontalne UE (politykę równości płci, społeczeństwa informacyjnego oraz zrównoważonego rozwoju). Proponowana podstawa programowa kształcenia ogólnego uwzględnia także Zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE). Wpisuje się również w realizację założeń Strategii Lizbońskiej w obszarze edukacji, takich jak: poprawa efektywności i jakości kształcenia, poprawa dostępności edukacji dla

wszystkich, zbliżenie kształcenia do życia, podniesienie poziomu umiejętności kluczowych, położenie nacisku na kształcenia w kierunkach technicznych, ścisłych i przyrodniczych. Przewiduje się, że proponowane zmiany programowe przyczynią się do osiągnięcia celów określonych przez Komisję Europejską w Programie „Edukacja i Szkolenia 2010”, takich jak: rozwijanie kompetencji kluczowych (porozumiewanie się w języku ojczystym, porozumiewanie się w językach obcych, kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne, kompetencje informatyczne, kompetencje społeczne i obywatelskie, umiejętność uczenia się, rozwiązywania problemów w twórczy sposób, inicjatywność i przedsiębiorczość, świadomość i ekspresja kulturalna), co przyczyni się do osiągania lepszych wyników polskich uczniów w międzynarodowych badaniach OECD/PISA, zwiększenia odsetka osób z wykształceniem minimum średnim, lepszego przygotowania do studiów (zwłaszcza na kierunkach matematycznych, innych nauk ścisłych i technicznych) oraz aktywności na rynku pracy.

Projekt podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego został opracowany przez zespół ponad 100 ekspertów, złożony z wybitnych przedstawicieli polskiego świata nauki oraz doświadczonych nauczycieli, metodyków i pracowników systemu egzaminacyjnego. Przygotowana przez ten zespół wstępna wersja projektu została poddana szerokiej konsultacji społecznej. Eksperti przeanalizowali ponad 2,5 tysiąca opinii i uwag oraz ponad 200 recenzji sporządzonych na zamówienie MEN przez ekspertów w poszczególnych dziedzinach kształcenia.

Projekt był realizowany przy dofinansowaniu ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego *Kapitał Ludzki*, priorytet III, tytuł projektu „*Doskonalenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół pod kątem jej zgodności z wymogami gospodarki opartej na wiedzy*”.

Projekt podstawy programowej wychowania przedszkolnego dla przedszkoli, oddziałów przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz innych form wychowania przedszkolnego (**załącznik nr 1** do projektu rozporządzenia) opisuje podstawowe założenia wspomagania rozwoju i edukacji dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym. Wymienia on obszary działalności edukacyjnej przedszkola, dla których określone są kompetencje, którymi powinny charakteryzować się dzieci pod koniec wychowania przedszkolnego. Opis tych kompetencji jest na tyle precyzyjny, by dzieci rozpoczynające naukę w szkole, były do niej przygotowane – niezależnie od tego, do jakiej formy edukacji przedszkolnej uczęszczały.

W projekcie zamieszczono również zadania przedszkola związane z realizacją podstawy programowej wychowania przedszkolnego, w tym także zadania nauczycieli przedszkoli. Do zadań tych należy w szczególności przeprowadzanie diagnozy przedszkolnej w roku szkolnym poprzedzającym termin rozpoczęcia przez dziecko nauki w szkole. Celem diagnozy będzie zgromadzenie informacji, które pomogą nauczycielom przedszkola opracować i zrealizować indywidualny program wspomagania rozwoju każdego dziecka, tak aby było ono jak najlepiej przygotowane do nauki w szkole.

Nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego będzie realizowana od roku szkolnego 2009/2010 w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w innych formach wychowania przedszkolnego.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych (**załącznik nr 2** do projektu rozporządzenia) obejmuje dwa etapy edukacyjne: etap I (klasy I-III szkoły podstawowej) oraz etap II (klasy IV-VI szkoły podstawowej).

Dotychczasowe kształcenie zintegrowane (I etap – klasy I-III) określa się mianem edukacji wczesnoszkolnej, której celem jest stopniowe i możliwie łagodne przeprowadzenie dzieci z kształcenia całościowego do nauczania przedmiotowego w wyższych klasach szkoły podstawowej. Z uwagi na możliwości rozwojowe ucznia klasy I, zakres wiadomości i umiejętności ustalony został odrębnie dla ucznia kończącego klasę I oraz – w formie wymagań – dla ucznia kończącego klasę III. Wymagania te zostały sformułowane w sposób

zakładający przeprowadzenie ucznia przez ten etap w sposób jak najbardziej przyjazny i zachęcający do podejmowania indywidualnej aktywności oraz współpracy z innymi uczniami.

Zakres wiadomości i umiejętności, jakimi ma dysponować uczeń kończący klasę pierwszą, a później klasę trzecią ustalono tak, by nauczyciel mógł je zrealizować z uczniami o przeciętnych możliwościach. Proponowana podstawa programowa edukacji wczesnoszkolnej umożliwia w szczególności indywidualizację nauczania, ze względu na różnice dojrzałości, które obserwuje się pomiędzy dziećmi.

Dla podkreślenia ciągłości procesu edukacji, w projekcie podstawy programowej edukacji wczesnoszkolnej wyodrębnione zostały poszczególne obszary edukacyjne: edukacja polonistyczna, język obcy, edukacja muzyczna, edukacja plastyczna, edukacja społeczna, edukacja przyrodnicza, edukacja matematyczna, zajęcia komputerowe, zajęcia techniczne, wychowanie fizyczne oraz etyka. Określono również wiadomości i umiejętności wymagane po zakończeniu tego etapu edukacyjnego dla przedmiotu *język mniejszości narodowej lub etnicznej* oraz *język regionalny – język kaszubski*. Edukacja w tych obszarach jest w sposób spójny skorelowana zarówno z wychowaniem przedszkolnym, jak też z nauką na kolejnych etapach edukacyjnych.

Edukacja wczesnoszkolna - tak jak dotychczas - będzie realizowana w formie kształcenia zintegrowanego.

Dla II etapu edukacyjnego (klasy IV-VI) określa się podstawę programową dla następujących przedmiotów: *język polski, język obcy, muzyka, plastyka, historia i społeczeństwo, przyroda, matematyka, zajęcia techniczne, zajęcia komputerowe, wychowanie fizyczne, etyka, język mniejszości narodowej lub etnicznej* oraz *język regionalny – język kaszubski*. W stosunku do obowiązującej podstawy programowej wyodrębniony został dodatkowy przedmiot – *wychowanie do życia w rodzinie*, którego treści nauczania są w obowiązującej podstawie programowej uwzględnione jedynie w ramach ścieżki edukacyjnej wychowanie do życia w społeczeństwie (moduł – wychowanie do życia w rodzinie).

Proponowana podstawa programowa kształcenia ogólnego nie zawiera na żadnym z etapów edukacyjnych dotychczasowych ścieżek edukacyjnych – treści tych ścieżek zostały w pełni uwzględnione w podstawie programowej poszczególnych zajęć edukacyjnych. Przykładowo, na II etapie edukacyjnym elementy edukacji medialnej będą realizować wszyscy nauczyciele w ramach prowadzonych zajęć. Edukacja ekologiczna i prozdrowotna będzie realizowana w szczególności w ramach przedmiotu *przyroda* oraz *wychowanie fizyczne*, wychowanie do życia w społeczeństwie (moduł edukacja regionalna – dziedzictwo kulturowe w regionie oraz moduł wychowanie patriotyczne i obywatelskie) – w ramach przedmiotów *historia i społeczeństwo, język polski, plastyka* i *muzyka*.

Proponowana podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych będzie realizowana począwszy od roku szkolnego 2009/2010 w I klasach szkół podstawowych. W pozostałych klasach szkoły podstawowej, do czasu zakończenia cyklu kształcenia w tej szkole, stosuje się dotychczasową podstawę programową. W klasach realizujących dotychczasową podstawę programową dopuszcza się stosowanie nowej podstawy programowej dla przedmiotów *język obcy nowożytny, wychowanie fizyczne* i *etyka* w celu ułatwienia organizowania przez szkołę zajęć z tych przedmiotów. Szczególnie w przypadku małych szkół, optymalne wprowadzenie nowych rozwiązań organizacyjnych proponowanych dla tych przedmiotów, może wymagać wprowadzenia ich od razu dla dwóch lub trzech roczników uczniów. Proponuje się, aby decyzja w tym zakresie należała do dyrektora szkoły (po uzyskaniu pozytywnej opinii rady pedagogicznej).

W **Załączniku nr 4** do projektu rozporządzenia określona została podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów (III etap edukacyjny) i szkół ponadgimnazjalnych (IV etap edukacyjny), których ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu maturalnego. Proponuje się złączenie programowe gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej, którego celem jest unowocześnienie programu szkoły i uniknięcie mało skutecznej, dwukrotnej pospiesznej realizacji tych samych treści programowych.

Z dotychczasowych doświadczeń wynika, że okres 3 lat jest zbyt krótki, by pomieścić w nim pełny cykl kształcenia ogólnego i uzyskać satysfakcjonujące efekty kształcenia. Proponowane złączenie programowe gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej polegające na wydłużeniu powszechnego kształcenia w gimnazjum o kształcenie w szkole ponadgimnazjalnej spowoduje, iż uczniowie uzyskają solidne podstawy wiedzy i umiejętności w każdej dziedzinie kształcenia.

Dla gimnazjum określona została podstawa programowa dla następujących przedmiotów: *język polski, języki obce nowożytnie, muzyka, plastyka, historia, wiedza o społeczeństwie, geografia, biologia, chemia, fizyka, matematyka, informatyka, wychowanie fizyczne, edukacja dla bezpieczeństwa, wychowanie do życia w rodzinie, etyka, język mniejszości narodowej lub etnicznej oraz język regionalny - kaszubski*. W stosunku do dotychczasowej podstawy programowej dla III etapu edukacyjnego wyodrębniony został jeden dodatkowy przedmiot, tj. *edukacja dla bezpieczeństwa*, dla którego ustalona została podstawa programowa (obecnie dla gimnazjum jest przewidziana ścieżka edukacyjna edukacja obronna).

Ponadto, dla gimnazjum określa się podstawę programową dla dwóch przedmiotów, które będą miały charakter uzupełniający, tj. *zajęcia artystyczne* oraz *zajęcia techniczne*. Wprowadzenie tych zajęć w szkole ma na celu umożliwienie odkrywania i rozwijania indywidualnych zdolności i zainteresowań uczniów oraz wzbogacenie oferty szkoły.

Na IV etapie edukacyjnym przedmioty będą mogły być nauczane w zakresie podstawowym lub w zakresie rozszerzonym:

- 1) tylko w zakresie podstawowym - przedmioty: *wiedza o kulturze, podstawy przedsiębiorczości, wychowanie fizyczne, edukacja dla bezpieczeństwa, wychowanie do życia w rodzinie i etyka*;
- 2) w zakresie podstawowym i w zakresie rozszerzonym:
  - a) *język polski, język obcy nowożytny* na poziomie IV.1, *matematyka, język mniejszości narodowej lub etnicznej* oraz *język regionalny – język kaszubski*; uczeń realizuje zakres podstawowy albo zakres rozszerzony (wymagania szczegółowe dla zakresu rozszerzonego obejmują także wszystkie wymagania szczegółowe dla zakresu podstawowego),
  - b) *historia, wiedza o społeczeństwie, geografia, biologia, chemia, fizyka i informatyka*; uczeń obowiązkowo realizuje zakres podstawowy (zakres rozszerzony stanowi kontynuację nauczania danego przedmiotu w zakresie podstawowym);
- 3) tylko w zakresie rozszerzonym: *historia muzyki, historia sztuki, język łański i kultura antyczna, filozofia*.

Dla uczniów, którzy wybiorą kształcenie w zakresie rozszerzonym z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych przewidziany jest dodatkowo przedmiot uzupełniający *historia i społeczeństwo*, który poszerzy ich wiedzę w zakresie nauk humanistycznych oraz kształtuje postawy obywatelskie. Natomiast, dla uczniów, którzy wybierają kształcenie w zakresie rozszerzonym z przedmiotów humanistycznych przewidziany jest dodatkowo przedmiot uzupełniający *przyroda*, który poszerzy ich wiedzę w zakresie nauk matematyczno-przyrodniczych.

Na III i IV etapie edukacyjnym proponuje się ponadto przedmioty uzupełniające, które wprowadza się w celu dostosowania oferty szkoły do zainteresowań uczniów.

- 1) na III etapie edukacyjnym - *zajęcia artystyczne* oraz *zajęcia techniczne*;
- 2) na IV etapie edukacyjnym - *zajęcia artystyczne* oraz *ekonomia w praktyce*.

Proponowana podstawa programowa kształcenia ogólnego dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych nie zawiera dotychczasowych ścieżek edukacyjnych, których treści zostały uwzględnione w podstawach programowych poszczególnych przedmiotów.

Podstawa programowa dla gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych będzie wdrażana stopniowo, tj.:

- a) od roku szkolnego 2009/2010 w klasach I gimnazjum;
- b) od roku szkolnego 2012/2013 w klasach I liceów ogólnokształcących, liceów profilowanych i techników;
- c) od roku szkolnego 2015/2016 w klasach I uzupełniających liceów ogólnokształcących i techników uzupełniających.

W pozostałych klasach tych szkół – do czasu zakończenia cyklu kształcenia w tych szkołach – będzie stosowana dotychczasowa podstawa programowa. Dyrektor szkoły będzie mógł wprowadzić nową podstawę programową dla przedmiotów: *język obcy nowożytny*, *wychowanie fizyczne* i *etyka* w pozostałych klasach gimnazjum. Proponuje się, aby również w szkołach ponadgimnazjalnych, w których nowa podstawa programowa będzie realizowana począwszy od roku szkolnego 2012/2013 w klasach I tych szkół, już w roku szkolnym 2009/2010 możliwe było stosowanie nowej podstawy programowej dla przedmiotów *język obcy nowożytny*, *wychowanie fizyczne* i *etyka*, w celu stopniowego wdrażania szkoły do nowych rozwiązań organizacyjnych proponowanych w nauczaniu tych przedmiotów. Proponuje się, aby decyzja w tym zakresie należała do dyrektora szkoły (po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej).

Załącznik nr 5 do projektu rozporządzenia zawiera proponowaną podstawę programową kształcenia ogólnego dla zasadniczych szkół zawodowych. Ponieważ dobre wykształcenie ogólne nie tylko wspomaga wykonywanie wyuczonego zawodu, ale także stanowi bazę do podnoszenia kwalifikacji zawodowych oraz ewentualnej ich zmiany, dla zasadniczych szkół zawodowych proponuje się ten sam katalog przedmiotów ogólnokształcących jak dla szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu maturalnego, czyli: *język polski*, *język obcy nowożytny*, *historia*, *wiedza o społeczeństwie*, *podstawy przedsiębiorczości*, *geografia*, *biologia*, *chemia*, *fizyka*, *matematyka*, *informatyka*, *wychowanie fizyczne*, *edukacja dla bezpieczeństwa*, *wychowanie do życia w rodzinie i etyka*, *język mniejszości narodowej lub etnicznej oraz język regionalny - kaszubski* (aktualnie obowiązująca podstawa programowa nie przewiduje w zasadniczej szkole zawodowej przedmiotów *biologia* i *chemia*). Tylko dla *języka polskiego* i *matematyki* określono dla zasadniczych szkół zawodowych odrębne wymagania. W przypadku pozostałych przedmiotów obowiązywać będzie podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu maturalnego, z tym że wyłącznie w zakresie podstawowym. Proponowana podstawa programowa kształcenia ogólnego dla zasadniczych szkół zawodowych nie zawiera dotychczasowych ścieżek edukacyjnych, których treści zostały w całości uwzględnione w podstawach programowych poszczególnych przedmiotów.

Edukacja w szkole ponadgimnazjalnej, w tym również zasadniczej szkoły zawodowej będzie zamykała rozpoczęty w gimnazjum cykl kształcenia ogólnego, który zapewni wszystkim uczniom solidne podstawy wykształcenia ogólnego.

Podstawa programowa w proponowanym kształcie ułatwi nauczycielom precyzowanie wymagań w stosunku do uczniów na poszczególnych etapach kształcenia i pozwoli na skuteczniejsze ich przygotowanie do sprawdzianu i egzaminów. Ponieważ zakres treści nauczania dla poszczególnych etapów kształcenia ogólnego nie zmienia się zasadniczo, nauczyciele są odpowiednio przygotowani do realizacji zmienionej podstawy programowej. Niemniej jednak placówki doskonalenia nauczycieli będą podejmować odpowiednie działania związane z doskonaleniem warsztatu nauczycieli pod kątem realizacji zmienionej podstawy programowej.

W celu upowszechnienia zmian w podstawie programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego już w bieżącym roku kalendarzowym podjęte zostały działania mające na celu przybliżenie organom prowadzącym szkoły, dyrektorom szkół i nauczycielom istoty projektowanych zmian. W ramach projektu *Doskonalenie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego*

w poszczególnych typach szkół pod kątem jej zgodności z gospodarką opartą na wiedzy, finansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego, powołane zostały tzw. wojewódzkie zespoły szkoleniowe, których zadaniem będzie upowszechnianie nowej podstawy programowej, wspieranie i szkolenie jednostek samorządu terytorialnego, dyrektorów szkół i nauczycieli w przygotowaniach do wprowadzenia do szkół nowej podstawy programowej.

Od października do grudnia br. odbyło się kilkanaście konferencji przedmiotowych dla doradców metodycznych i nauczycieli, podczas których autorzy projektu podstawy programowej szczegółowo przedstawili proponowane zmiany. Łącznie, w okresie listopad-grudzień br, w całym kraju odbyło się ponad 400 konferencji Opracowany zostanie również komentarz do podstawy programowej, który umożliwi nauczycielom dokładne zapoznanie się z założeniami nowej podstawy. Poradnik będzie przekazany do wszystkich szkół w Polsce, będzie również dostępny na stronie internetowej MEN. Na rok 2009 planowane są dalsze szkolenia dla doradców metodycznych, nauczycieli, pracowników nadzoru pedagogicznego i systemu egzaminacyjnego dotyczące nowej podstawy programowej.

Ocena skutków regulacji (OSR)

1. Podmioty, na które oddziałuje projektowana regulacja

Projekt rozporządzenia oddziałuje na uczniów, nauczycieli, rodziców, organy prowadzące szkoły, Centralną Komisję Egzaminacyjną, okręgowe komisje egzaminacyjne, autorów i wydawców programów nauczania i podręczników szkolnych oraz producentów środków dydaktycznych, szkoły wyższe kształcące nauczycieli.

2. Konsultacje społeczne

Projekt rozporządzenia został przekazany do zaopiniowania następującym związkom zawodowym i partnerom społecznym:

1. Zarządowi Głównemu Związku Nauczycielstwa Polskiego,
2. Sekcji Krajowej Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”,
3. Komisji Krajowej Wolnego Związku Zawodowego „Sierpień 80”,
4. Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność”,
5. Zarządowi Krajowego Związku Zawodowego Nauczycieli Średnich Szkół Leśnych w Polsce,
6. Związkowi Zawodowemu Pracowników Oświaty i Wychowania „Oświata”,
7. Krajowej Sekcji Oświaty NSZZ „Solidarność 80”,
8. Niezależnemu Samorządnemu Związkowi Zawodowemu Pracowników Schronisk dla Nieletnich i Zakładów Poprawczych,
9. Związkowi Zawodowemu „Rada Poradnictwa”,
10. Sekretariatowi Konferencji Episkopatu Polski,
11. Polskiej Radzie Ekumenicznej,
12. Społecznemu Towarzystwu Oświatowemu,
13. Krajowemu Forum Oświaty Niepublicznej,
14. Rzecznikowi Praw Dziecka,
15. Krajowemu Porozumieniu Rodziców i Rad Rodziców,
16. Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Kadry Kierowniczej Oświaty,
17. Konfederacji Stowarzyszeń Nauczycielskich,
18. Stowarzyszeniu Dyrektorów Szkół Średnich,
19. Polskiemu Stowarzyszeniu Dyrektorów Szkół,
20. Radzie Szkół Katolickich,

21. Komisji Krajowej NSZZ „Solidarność 80”,
22. Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego,
23. Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych,
24. Instytutowi Pamięci Narodowej;
25. Polskiemu Towarzystwu Filozoficznemu
26. Polskiemu Towarzystwu Matematycznemu,
27. Stowarzyszeniu Nauczycieli Matematyki,
28. Sekcji Wydawców Edukacyjnych Polskiej Izby Książki,
29. Polskiemu Towarzystwu Astronomicznemu,
30. Polskiemu Towarzystwu Botanicznemu,
31. Polskiemu Towarzystwu Chemicznemu,
32. Polskiemu Towarzystwu Fizycznemu,
33. Polskiemu Towarzystwu Geograficznemu,
34. Polskiemu Towarzystwu Historycznemu,
35. Polskiemu Towarzystwu Informatycznemu,
36. Polskiemu Towarzystwu Przyrodników,
37. Konferencji Rektorów Akademickich Szkół Polskich,
38. Radzie Języka Polskiego przy Prezydium Polskiej Akademii Nauk,
39. Komitetowi Nauk Pedagogicznych PAN,
40. Instytutowi Badań Literackich,
41. Polskiej Akademii Umiejętności,
42. Towarzystwu Literackiemu Imienia Adama Mickiewicza,
43. Stowarzyszeniu Nauczycieli Polonistów,
44. Konferencji Rektorów Akademickich Uczelni Niepaństwowych,
45. Państwowej Komisji Akredytacyjnej,
46. Stowarzyszeniu Nauczycieli Humanistów,
47. Stowarzyszeniu Nauczycieli Humanistów "Prowincja",
48. Ukraińskiemu Towarzystwu Nauczycielskiemu w Polsce,
49. Stowarzyszeniu Nauczycieli Twórczych,
50. Stowarzyszeniu Oświatowców Polskich,
51. Stowarzyszeniu Nauczycieli Innowatorów Edukacji Obywatelskiej,
52. Stowarzyszeniu Nauczycieli Przedmiotów Przyrodniczych i Technicznych,
53. Stowarzyszeniu Nauczycieli Fizyki,
54. Stowarzyszeniu na Rzecz Edukacji Obywatelskiej,
55. Stowarzyszeniu Aktywnych Nauczycieli SAN,
56. Stowarzyszeniu Nauczycieli Internautów,
57. Stowarzyszeniu Nauczycieli Olimpijskich,
58. Polskiemu Stowarzyszeniu Animatorów Pedagogiki Celestyna Freineta,
59. Stowarzyszeniu Komputer i Sprawy Szkoły "KISS",
60. Stowarzyszeniu Nauczycieli Edukacji Początkowej,
61. Stowarzyszeniu Nauczycieli Języka Angielskiego w Polsce IATEFL PL,
62. Stowarzyszeniu Nauczycieli Języka Niemieckiego,
63. Stowarzyszeniu Edukatorów,
64. Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Powiatowych i Gminnych Samorządowych Ośrodków Doskonalenia Nauczycieli,
65. Łódzkemu Stowarzyszeniu Edukacji Obywatelskiej,
66. Polskiemu Stowarzyszeniu Montessori,
67. Stowarzyszeniu Dyrektorów i Nauczycieli Centrów Kształcenia Praktycznego,
68. Ogólnopolskiemu Stowarzyszeniu Moderatorów Wewnątrzszkolnego Doskonalenia Nauczycieli Instytut Edukacji Ustawicznej,
69. Stowarzyszeniu Wspierania Rozwoju Organizacyjnego Szkół,
70. Stowarzyszeniu Nauczycieli Języka Angielskiego "Prime" w Polsce,
71. Wielkopolskiemu Stowarzyszeniu Nauczycieli Języka Polskiego,
72. Śląskiej Macierzy Szkolnej,

73. Stowarzyszeniu Nauczycieli CNC i CAD/CAM,
74. Polskiemu Stowarzyszeniu Nauczycieli Przedmiotów Przyrodniczych,
75. Stowarzyszeniu Doradców Szkolnych i Zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej,
76. Stowarzyszeniu Edukacji Filozoficznej "PHRONESIS",
77. PROF-EUROPE Stowarzyszeniu Nauczycieli Języka Francuskiego w Polsce,
78. Towarzystwu Szkół Twórczych,
79. Stowarzyszeniu Edukatorów Samorządowych,
80. Stowarzyszeniu Nauczycieli Przedsiębiorczości i Edukacji Ekonomicznej,
81. Towarzystwu Rozwijania Inicjatyw Oświatowych TRIO,
82. Towarzystwu Nauczycieli Bibliotekarzy Szkół Polskich,
83. Stowarzyszeniu Nauczycieli Historii,
84. Stowarzyszeniu Akademickich Ośrodków Nauczania Języków Obcych LINGAL,
85. Stowarzyszeniu Nauczycieli Technologii Informacyjnej
86. Zduńskowolskiemu Stowarzyszeniu Oświatowemu,
87. Zarządowi Krajowemu Polskiego Towarzystwa Ekonomicznego.

Projekt przekazany został również do Centralnej Komisji Egzaminacyjnej, okręgowych komisji egzaminacyjnych, kuratoriów oświaty, Rzecznika Praw Obywatelskich, Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego, Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych.

Projekt w dniu 4 listopada 2008 r. uzyskał akceptację Zespołu ds. Edukacji, Kultury i Sportu Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego.

Projekt jest zgodny z prawem Unii Europejskiej.

Uwagi do projektu zgłosili następujący partnerzy społeczni: Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego, Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich, Rada Główna Szkolnictwa Wyższego, Państwowa Komisja Akredytacyjna, Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji, Stowarzyszenie Nauczycieli Polonistów, Stowarzyszenie Dyrektorów i Nauczycieli Centrów Kształcenia Praktycznego, Polskie Towarzystwo Historyczne, Polskie Towarzystwo Astronomiczne, Polskie Towarzystwo Fizyczne, Kapitał Przyszłości – Stowarzyszenie Edukacyjne, Rada Szkół Katolickich, Towarzystwo Wiedzy Obronnej, Komisja Nadzoru Finansowego.

Związek Nauczycielstwa Polskiego zgłosił uwagi do projektu podstawy programowej w zakresie wychowania przedszkolnego i edukacji wczesnoszkolnej, podnosząc, że treści w niej zawarte są rozproszone i zawężone, w szczególności w zakresie ekologii, regionalizmu, edukacji komunikacyjnej, bezpieczeństwa ruchu drogowego i ratownictwa. Uwagi te zostały uwzględnione i projekt został stosownie zmieniony. Jeżeli chodzi o zapisany w projekcie podstawy programowej obowiązek przeprowadzenia przez nauczyciela diagnozy przedszkolnej w roku poprzedzającym termin rozpoczęcia przez dziecko nauki w szkole, to prowadzone są prace nad przygotowaniem szkoleń dla nauczycieli w tym zakresie.

Projekt edukacji wczesnoszkolnej nie „stwarza groźby powrotu do nauczania przedmiotowego”, a jedynie dopuszcza możliwość realizacji niektórych obszarów edukacji wczesnoszkolnej, które z uwagi na swój charakter (język obcy, muzyka, plastyka), mogą być z pożytkiem dla ucznia prowadzone przez nauczycieli „specjalistów”.

W części dotyczącej gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej Związek Nauczycielstwa Polskiego ocenił, że poważną słabością podstawy jest rezygnacja z powtarzania danej partii

materiału na kolejnych etapach kształcenia, co może być znaczącym czynnikiem obniżającym poziom wykształcenia. Zarzut nie jest uzasadniony. Po pierwsze, powtarzanie pewnych partii nauczanych treści (tzw. spirarność) jest elementem metodyki nauczania, regulowanym na poziomie programu nauczania, a nie podstawy programowej. Po drugie, powiązanie programowe gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej umożliwi spokojną, pełną realizację podstawowego zakresu wykształcenia ogólnego.

W opinii ZNP podstawa programowa „jest do zrealizowania i opanowania przez ucznia słabego” i nie będzie miała wpływu na rozwijanie zainteresowań i horyzontów ucznia zdolnego. Nie można podzielić tej opinii. Jednym z głównych celów proponowanych zmian jest zwiększenie możliwości indywidualizacji nauki pozwalającej na zróżnicowanie programu w zależności od możliwości i zainteresowań uczniów. Proponowana podstawa programowa daje nauczycielom znacznie większą autonomię w kształtowaniu procesu nauczania, a uczniom umożliwia wybór części zajęć, najbardziej odpowiadających ich zainteresowaniom (zajęcia artystyczne, techniczne, fakultety w wychowaniu fizycznym) i potrzebom (wybór przedmiotów w zakresie istotnie rozszerzonym pod kątem egzaminu maturalnego, studiów wyższych czy zawodu).

Nie są również uzasadnione obawy dotyczące realizacji w zasadniczych szkołach zawodowych takiej samej podstawy programowej przedmiotów ogólnokształcących, jaką proponuje się – w zakresie podstawowym – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu maturalnego. Takie rozwiązanie pozwoli bowiem uczniom zasadniczych szkół zawodowych na zdobycie niezbędnego do sprawnego funkcjonowania we współczesnym świecie, w tym w szczególności na rynku pracy, poziomu wykształcenia ogólnego.

Treści nauczania zawarte w dotychczasowych ścieżkach edukacyjnych zostały umieszczone w podstawie programowej poszczególnych przedmiotów, a złożoność i interdyscyplinarność zjawisk otaczającego świata oraz stymulowanie nauczycieli do kreatywności i współpracy będzie możliwa w szczególności dzięki wprowadzeniu w szkołach ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwia przystąpienie do egzaminu maturalnego dwóch przedmiotów o wybitnie interdyscyplinarnym charakterze: *historia i społeczeństwo* oraz *przyroda*.

Wspomniane już połączenie programowe gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej, wbrew obawom ZNP, zapewni każdemu uczniowi solidne wykształcenie ogólne, a nauka wybranych przedmiotów w zakresie istotnie rozszerzonym zapewni uczniom gruntowną, znacznie lepszą niż dziś, wiedzę, a w konsekwencji – większe szanse dostania się na wybraną uczelnię. Zakłada się również, że uczeń będzie miał możliwość zmiany wybranego profilu kształcenia.

Projekt został również uzupełniony o podstawę programową języka obcego nowożytnego będącego drugim językiem nauczania w oddziałach dwujęzycznych.

Opinia Związku Nauczycielstwa Polskiego o braku w projekcie podstawy programowej nowoczesnej koncepcji dydaktycznej, braku nawiązania do współczesnych osiągnięć naukowych i „zamykaniu nauczania w ciasnych i przestarzałych formach (np. kształcenie chemiczne, historyczne)” nie znajduje potwierdzenia w szczegółowych opiniach, przekazanych przez innych partnerów społecznych (np. Polskie Towarzystwo Historyczne), czy też recenzentów opiniujących projekt na wcześniejszych etapach prac.

Zdaniem ZNP reforma programowa powinna mieć charakter kompleksowy, gwarantujący realizację zapisów zawartych w podstawie programowej. Ministerstwo Edukacji Narodowej prowadzi intensywne prace mające polegające na przygotowaniu warunków do sprawnego realizacji nowej podstawy programowej począwszy od 1 września 2009 r., w szczególności konferencje i szkolenia dla nauczycieli i dyrektorów szkół, konsultantów doradców metodycznych oraz organów prowadzących szkoły, materiały informacyjne, poradniki dla dyrektorów szkół. Dobremu przygotowaniu szkół do realizacji nowej podstawy programowej będzie również sprzyjał harmonogram wdrażania zmian, który zakłada stopniowe ich wprowadzanie.

Ekspertki opracowujący poszczególne części projektu podstawy programowej przeanalizowali również szczegółowe uwagi nauczycieli i dyrektorów szkół przekazane przez Zarząd Główny ZNP.

Sekcja Krajowa Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność” pismem z dnia 8 listopada 2008 r. zwróciła się z prośbą o wstrzymanie biegu terminu przesyłania uwag i opinii do projektu rozporządzenia do czasu zakończenia debaty w sprawach oświatowych prowadzonej w Kancelarii Prezydenta RP i zebrania nadesłanych przez nauczycieli z terenu kraju uwag. Prośba nie została uwzględniona. Od przesłania projektu rozporządzenia partnerom społecznym i związkom zawodowym upłynęło do chwili skierowania prośby 1,5 miesiąca i dla większości partnerów społecznych i związków zawodowych był to wystarczający okres na przesłanie opinii. Ponadto, w okresie od dnia 10 kwietnia do 30 czerwca br., wszyscy nauczyciele mieli możliwość bezpośredniego nadsyłania uwag o projekcie podstawy programowej korzystając ze specjalnie przygotowanej do tego celu strony internetowej www.reformaprogramowa.men.gov.pl. Setki nauczycieli skorzystało z tej możliwości, istotnie przyczyniając się do poprawy jakości proponowanej podstawy programowej. Także uwagi dotyczące podstawy programowej, które zostały zgłoszone w trakcie debaty w Kancelarii Prezydenta RP, były na bieżąco analizowane i uwzględnione przy ostatecznej redakcji projektu.

Konfederacja Rektorów Akademickich Szkół Polskich wyraziła opinię, że opracowanie nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego było koniecznością ponieważ: obowiązująca podstawa programowa przestała spełniać swoją rolę, gdyż: była adresowana do zdecydowanie odmiennej populacji uczniów (była tworzona przy założeniu, że do szkół kończących się maturą uczęszcza około 50% rocznika uczniów, natomiast dziś do tego typu szkół uczęszcza ponad 80% każdego rocznika uczniów; wbrew tradycji czteroletniego cyklu kształcenia ogólnego w polskiej szkole, próbowała dwukrotnie pomieścić pełny cykl kształcenia ogólnego w trzyletni okres realizacji (najpierw w gimnazjum, a potem w liceum); jest zbyt encyklopedyczna, z perspektywy łatwo dziś dostępnych źródeł informacji; jest nieprecyzyjna w opinie treści i dlatego wymagała dodatkowego opisu standardów wymagań egzaminacyjnych, co łącznie dało bardzo niejasny i często sprzeczny obraz tego, co uczeń ma umieć. Konfederacja Rektorów Akademickich Szkół Polskich pozytywnie ocenia: opis wymagań na dwóch poziomach: ogólnym i szczegółowym; przedstawienie dla każdego przedmiotu pełnej listy wymagań, które powinien spełnić przeciętnie zdolny uczeń na koniec każdego etapu kształcenia; określenie w podstawie zestawu postaw, które szkoła ma kształtować u uczniów, takich jak: uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, przedsiębiorczość, kreatywność, gotowość do pracy zespołowej, kultura osobista, postawa obywatelska, postawa poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, a także poszanowania dla innych kultur i tradycji. Podkreślono również, że nowa podstawa programowa przywiązuje szczególną wagę do nauczania języka polskiego, matematyki, języków obcych; kładzie zwiększony nacisk na umiejętność wykorzystywania wiedzy do identyfikowania i rozwiązywania problemów, a także formułowania wniosków opartych na obserwacjach empirycznych; zawiera wymagania związane z prowadzeniem doświadczeń; traktuje okres nauki w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej łącznie jako spójny programowo obszar kształcenia; organizacja kształcenia po pierwszej klasie szkoły ponadgimnazjalnej umożliwi solidne przygotowanie uczniów do matury i studiów wyższych.

Rada Główna Szkolnictwa Wyższego podjęła w dniu 16 października 2008 r. Uchwałę nr 333/2008 w której z uznaniem przyjęła projekt nowej podstawy programowej, jako opracowany w duchu obecnie obowiązujących kanonów (przeniesienie uwagi na efekty kształcenia, wydłużenie kształcenia ogólnego, doprecyzowanie zakresu treści nauczania, indywidualizacja kształcenia, opis wymagań na koniec każdego etapu kształcenia. Podkreślono również, że projekt rozporządzenia uwzględnia zalecenia Parlamentu Europejskiego i Rady Europy z dnia 18 grudnia 2006 r. w sprawie kompetencji kluczowych w procesie uczenia się przez całe życie (2006/962/WE) i jest ważnym elementem włączenia polskiemu systemowi edukacji w system edukacji europejskiej.

Prezydium Państwowej Komisji Akredytacyjnej zaproponowało rozszerzenie wymagań z zakresu fizyki i matematyki (IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony) o umiejętność objaśniania współcześnie wykorzystywanych zjawisk takich jak: działanie skrzyni biegów samochodu, działanie światłowodu, generowanie siły nośnej przez płat samolotu, działanie silników raketowych i turboodrzutowych, przesyłanie dźwięku i obrazu za pomocą radia i telewizji, działanie tomografów. Propozycja nie została uwzględniona.

Instytut Problemów Współczesnej Cywilizacji wyraził opinię, że wprowadzenie w życie nowej podstawy programowej otworzy nowy ważny etap w rozwoju kształcenia w polskim systemie oświaty, projekt proponuje bowiem trafne instrumenty zapobiegania dotkliwym słabościom i niedostatom: uwzględnia zróżnicowanie uczniów, w znaczącym stopniu ogranicza powtórzenia i przeładowanie programów, zwiększa precyzję i czytelność zapisów, jasno formułuje cele kształcenia i umiejętności na poszczególnych etapach edukacyjnych. Pozytywnie oceniono ogólne założenia nowej podstawy programowej, w szczególności: położenie nacisku na rozwijanie sprawności myślenia, poznawania i komunikowania się zarówno na płaszczyźnie intelektualnej jak i społecznej, które będą sprzyjać dojrzewaniu społeczeństwa obywatelskiego oraz uznanie języka polskiego, matematyki i języków obcych za fundamentalny obszar wiedzy. Zdaniem Instytutu, potraktowanie gimnazjum i szkoły ponadgimnazjalnej jako spójnego programowo obszaru kształcenia oraz ukierunkowanie nauki pod kątem zainteresowań i potrzeb planowanych studiów powinno dobrze służyć koniecznej racjonalizacji wykorzystania czasu nauki i potencjału intelektualnego młodych ludzi.

Zdaniem Instytutu Problemów Współczesnej Cywilizacji w podstawie programowej powinny być wyraźnie wyartykułowane *zasady (principia) edukacyjne*, będące odpowiednikiem „konstytucji edukacyjnej”, np.: *zasada elastyczności nauczania czyli dostosowanie zakresu i sposobu kształcenia do charakterystyki intelektualnej i osobowej ucznia oraz jego preferencji edukacyjnych*, *zasada równowagi – złotej proporcji, polegająca na łączeniu doskonalenia w sztuce myślenia, oraz nabywania wiedzy i stosownych umiejętności*; *zasada skuteczności (uczyć, żeby nauczyć)*, *zasada monitorowania jakości nauczania*, *zasada uwzględniania przy formułowaniu zakresu i sposobów realizacji celów edukacyjnych uwarunkowań infrastrukturalnych, kadrowych finansowych*, *zasada sprawności – zapobieganie marnotrawieniu zasobów i szans*. Projekt podstawy programowej został opracowany w oparciu o te zasady i częściowo są one wyartykułowane w projekcie (elastyczność nauczania, równowaga, zapobieganie marnotrawieniu zasobów i szans).

Uznając propozycję zmiany podstawy programowej za w pełni uzasadnioną Instytut przedłożył również uwagi w kwestii projektowanego w ustawie o systemie oświaty obniżenia wieku szkolnego, które jednak wychodzą poza zakres przedmiotowego projektu.

Stowarzyszenie Nauczycieli Polonistów pozytywnie oceniło projekt nowej podstawy programowej kształcenia ogólnego w szczególności w zakresie: zwiększenia odpowiedzialności nauczyciela za proces kształcenia poprzez poszerzenie jego samodzielności w dostosowaniu wymagań programowych do potrzeb konkretnych zespołów uczniowskich; zwiększenia nacisku na kształcenie umiejętności językowych i podnoszenie poziomu władania polszczyzną w mowie i w piśmie; sformułowania podstawy w języku efektów kształcenia; likwidacji dublowania się treści nauczania w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej.

Stowarzyszenie Oświatowców Polskich nie zgłosiło zastrzeżeń do treści zawartych w projekcie rozporządzenia, oceniając, że jest to bogaty merytorycznie program będący odpowiedzią na oczekiwania zmierzające do komparatywności polskiej edukacji z edukacją europejską.

Polskie Towarzystwo Astronomiczne zgłosiło szczegółowe uwagi do projektu podstawy programowej w zakresie dotyczącym przedmiotów: fizyka, geografia i przyroda. Uwagi zostały przeanalizowane przez ekspertów, którzy opracowali projekt w tym zakresie, a część

z nich uwzględniona. Nie została natomiast uwzględniona propozycja zachowania dotychczasowej nazwy przedmiotu *Fizyka z astronomią* na IV etapie edukacyjnym (przedmiot będzie nosił nazwę *Fizyka*).

Polskie Towarzystwo Fizyczne zgłosiło uwagi dotyczące organizacji nauczania fizyki w szkołach ponadgimnazjalnych w związku z proponowaną podstawą programową, które jednak wykraczają poza zakres przedmiotowego projektu.

Polskie Towarzystwo Historyczne zwróciło uwagę, że wprowadzenie nowej podstawy programowej będzie wymagało opracowania komentarza do podstawy programowej, szkolenia nauczycieli oraz doradców metodycznych. Ministerstwo Edukacji Narodowej już podejmuje takie działania: na listopad – grudzień br. zaplanowanych zostało 18 konferencji przedmiotowych skierowanych do doradców metodycznych i nauczycieli konsultantów. Konferencje te poświęcone są szczegółowemu omówieniu zmian w podstawie programowej poszczególnych przedmiotów nauczania. Prowadzone są przez ekspertów, którzy opracowali poszczególne części projektu podstawy programowej w formie wykładów i warsztatów, co pozwoli na przedstawienie istoty proponowanych zmian i omówienie pożądaných sposobów realizacji zmienionej podstawy. Dyrektorzy szkół podstawowych, gimnazjów i liceów w całym kraju otrzymali za pośrednictwem kuratoriów oświaty poradniki dotyczące organizacji nauczania w związku ze zmianą podstawy programowej. Treść poradników jest również dostępna na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej. Trwają już także prace nad przygotowaniem komentarza do podstawy programowej.

Nie są uzasadnione obawy PTH dotyczące realizacji w zasadniczych szkołach zawodowych takiej samej podstawy programowej przedmiotów ogólnokształcących jaką proponuje się – w zakresie podstawowym – dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwi przystąpienie do egzaminu maturalnego. Takie rozwiązanie pozwoli bowiem uczniom zasadniczych szkół zawodowych na zdobycie niezbędnego do sprawnego funkcjonowania we współczesnym świecie, w tym w szczególności na rynku pracy, poziomu wykształcenia ogólnego. Należy ponadto zwrócić uwagę, że projektowana podstawa została opracowana, tak aby wymagania określone na zakończenie poszczególnych etapów edukacyjnych były możliwe do zrealizowania przez ucznia o „przeciętnych możliwościach”, co pozwoli na indywidualizację nauczania.

Polskie Towarzystwo Historyczne pozytywnie oceniło propozycję wprowadzenia w szkołach ponadgimnazjalnych, których ukończenie umożliwi przystąpienie do egzaminu maturalnego, przedmiotów: *historia i społeczeństwo* oraz *przyroda*.

Szczegółowe uwagi dotyczące podstawy programowej historii zgłoszone przez PTH zostały przeanalizowane przez zespół ekspertów, który opracował projekt podstawy w tej części i częściowo uwzględnione.

Towarzystwo Wiedzy Obronnej wyraziło pogląd, że projekt podstawy programowej w części dotyczącej przedmiotu *edukacja dla bezpieczeństwa* nie precyzuje treści kształcenia. Uwaga nie jest zrozumiała, ponieważ projekt podstawy programowej w zakresie każdego z przedmiotów, w również edukacji dla bezpieczeństwa określa zarówno cele kształcenia – w formie wymagań ogólnych, jak i treści nauczania i umiejętności – w formie wymagań szczegółowych. Projekt podstawy programowej przedmiotu *edukacja dla bezpieczeństwa* uwzględnia również większość zagadnień proponowanych w przedłożonych uwagach. Ponadto, część zagadnień związanych z edukacją dla bezpieczeństwa uwzględniona jest w podstawie programowej innych przedmiotów (np. wiedzy o społeczeństwie – zagadnienia związane z prawem humanitarnym i pomocą humanitarną); a także na wcześniejszych etap edukacji (zagadnienia bezpieczeństwa w szkole, elementy ratownictwa medycznego). Natomiast przedstawione przez TWO propozycje dotyczące liczby godzin, która powinna być przeznaczona na realizację edukacji dla bezpieczeństwa wykraczają poza zakres przedmiotowego projektu, zostaną natomiast rozważone na etapie prac nad nowelizacją rozporządzenia ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych.

Komisja Nadzoru Finansowego i Zakład Przedsiębiorczości i Gospodarki Przestrzennej Instytutu Geografii Akademii Pedagogicznej w Krakowie uznała za konieczne wyodrębnienie w gimnazjum treści z zakresu przedsiębiorczości w odrębny przedmiot, wprowadzenie w szkołach ponadgimnazjalnych, możliwości nauczania przedmiotu *Podstawy przedsiębiorczości* w zakresie rozszerzonym i wprowadzenie tego przedmiotu do katalogu przedmiotów maturalnych. Propozycje te nie zostały uwzględnione. W projekcie proponuje się przedmiot *Podstawy przedsiębiorczości* oraz *Ekonomia w praktyce* w IV etapie edukacyjnym.

Rada Szkół Katolickich zaproponowała wprowadzenie do projektu podstawy programowej założeń koncepcji kształcenia ogólnego, opracowanych w 1993 r. przez prof. dr hab. Katarzynę Olbrycht. Propozycja ta nie została uwzględniona z uwagi na to, iż projekt podstawy programowej określa cele kształcenia ogólnego, które pokrywają się z przedłożonymi założeniami.

Przedłożono również uwagi szczegółowe w zakresie wychowania przedszkolnego, edukacji wczesnoszkolnej i języka polskiego. Wszystkie uwagi zostały przeanalizowane przez ekspertów, którzy opracowali projekt w tym zakresie i częściowo uwzględnione. Jeżeli chodzi o liczbę lektur zaleconych do przeczytania w gimnazjum i liceum nie można podzielić opinii Rady Szkół Katolickich, iż jest ona zbyt mała. Formuła "nie mniej niż 5 pozycji książkowych w ciągu roku" była od lat sugerowana przez nauczycieli praktyków oraz przez metodyków uniwersyteckich jako liczba rozsądna. Należy przy tym podkreślić, że wyraźnie zaznaczone jest "nie mniej niż 5", a więc ambitny nauczyciel w klasie, w której pracuje z ambitnymi uczniami, może omówić więcej lektur. Wątpliwości Rady dotyczą faktu, że niewielka jest liczba lektur bezwzględnie wymaganych (opatrzonych gwiazdką). To jest celowy zabieg. Chodzi o to, żeby nauczycielowi pozostawić dużą przestrzeń swobody w doborze lektur. Trzeba dokonywać wyborów. Lepiej, by tych wyborów dokonywali nauczyciele, niż miałyby one być dokonane na szczeblu rządowym. Kanon arcydzieł literatury polskiej i światowej jest znacznie szerszy niż spis lektur szkolnych.

Stowarzyszenie Dyrektorów i Nauczycieli Centrów Kształcenia Praktycznego i Kapitał Przyszłości – Stowarzyszenie Edukacyjne zgłosiły szczegółowe uwagi do poszczególnych przedmiotów nauczania, które zostały przeanalizowane przez ekspertów i częściowo uwzględnione.

Szczegółowe uwagi dotyczące projektu podstawy programowej w zakresie poszczególnych przedmiotów zgłosili również kuratorzy oświaty i okręgowe komisje egzaminacyjne. Uwagi te zostały przeanalizowane przez zespół ekspertów, który opracował projekt podstawy i częściowo uwzględnione.

Projekt ustawy został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Ministerstwa Edukacji Narodowej, zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. Nr 169, poz. 1414). Żaden z podmiotów nie zgłosił zainteresowania pracami nad projektem ustawy.

3. Wpływ projektowanej regulacji na sektor finansów publicznych, w tym budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego.

- 1) Projektowane rozporządzenie w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół polega na sformułowaniu treści nauczania i umiejętności z zakresu poszczególnych przedmiotów nauczania w języku wymagań. Skutki finansowe rozporządzenia powstaną zatem dopiero po wprowadzaniu zmian w organizacji nauczania, które są projektowane w związku z proponowaną podstawą programową, w szczególności zmian w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania

w sprawie ramowych planach nauczania w publicznych szkołach, gdzie określa się obowiązkowy wymiar godzin zajęć edukacyjnych dla poszczególnych etapów kształcenia.

- 2) Przedmiotowe rozporządzenie nie spowoduje skutków finansowych w zakresie doskonalenia kadry pedagogicznej. Placówki doskonalenia nauczycieli będą realizowały zadanie doskonalenia kadr pod kątem nowej podstawy programowej w ramach zadań bieżących.

Nowa podstawa programowa wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego, wymaga opracowania oraz dopuszczenia do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania nowych podręczników dostosowanych do zmienionej podstawy programowej. Spowoduje to, iż już w bieżącym roku kalendarzowym zwiększy się znacznie liczba wniosków składanych do Ministra Edukacji Narodowej o dopuszczenie do użytku szkolnego podręczników dostosowanych do nowej podstawy programowej. Konieczne będzie zapewnienie szybkiego i sprawnego prowadzenia postępowań, tak aby nowe podręczniki zostały dopuszczone do użytku szkolnego odpowiednio wcześniej, tj. najpóźniej przed końcem roku szkolnego 2008/2009, aby nauczyciele mieli możliwość wyboru nowych podręczników oraz poinformowania rodziców o podręcznikach, które będą obowiązywały od roku szkolnego 2009/2010. Dla sprawnej realizacji zadania niezbędne jest wzmocnienie kadrowe urzędu obsługującego ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania o dwa dodatkowe etaty przez cały okres wdrażania reformy programowej, tj. do roku szkolnego 2015/2016.

(2 etaty x 60 tys. zł rocznie = 120 tys. zł rocznie.

Zadanie dopuszczania podręczników do użytku szkolnego jest realizowane przez jednego pracownika, co już obecnie jest zdecydowanie niewystarczające z uwagi na ilość wpływających wniosków (około 300 rocznie), skomplikowany charakter spraw oraz konieczność terminowej ich realizacji.

4. Wpływ projektowanej regulacji na rynek pracy, konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorstw, oraz sytuację i rozwój regionalny

Wejście w życie rozporządzenia będzie miało wpływ na lepsze przygotowanie absolwentów polskich szkół do kontynuowania nauki i funkcjonowania na rynku pracy. Pierwsi absolwenci szkół ponadgimnazjalnych wykształceni według nowych programów pojawią się na studiach, w szkołach policealnych lub na rynku pracy w roku 2015. Do tego czasu rozporządzenie nie będzie miało wpływu na rynek pracy, konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorstw, oraz sytuację i rozwój regionalny.